

BÁBAKALÁCS FÜZETEK – 3.

IPOLYTARNÓCTÓL A LONG-ERDŐIG

ÉSZAK-MAGYARORSZÁG VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLETEI 1.
TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEK

Természetközeli állapotú bükkös a Karancs–Medves Tájvédelmi Körzetben (B. Cs.)

ORSZÁGOS JELENTŐSÉGŰ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEK AZ AGGTELEKI ÉS A BÜKKI NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG MŰKÖDÉSI TERÜLETÉN

Az Észak-magyarországi-középhegység és déli előtere egyike hazánk legváltozatosabb vidékeinek. Tájai között andezit-, riolit- és bazaltvulkáni hegységek, karrmezőkkel, töbrökkel és víznyelőkkel szabdalt mészkőfennsíkok, merész homokkő-kibukkanásokkal tarkított szelíd dombvidékek, löszös és ártéri üledékekkel fedett tökéletes síkságok egyaránt előfordulnak. A változatos felépítésű tájakat fedő növénytakaró a középhegységek különböző erdőtársulásaitól és virággazdag hegyi rétjeitől, a dombvidékek hagyományos tájhasználatokkal formált mozaikjain és az Észak-Alföld erdőssztyepp növényzetén keresztül a Tisza-, Bodrog- és Hernád-menti ártéri ligeterdőkig terjed.

A három megyére (Nógrád, Heves, Borsod–Abaúj–Zemplén) kiterjedő és további két megyét (Jász–Nagykun–Szolnok, Szabolcs–Szatmár–Bereg) érintő terület természeti és kultúrtörténeti értékeinek védelmét a *Bükk Nemzeti Park Igazgatóság* (BNPI) és az *Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság* (ANPI) látja el. A két igazgatóság mintegy 1327 500 hektár (hazánk területének közel 15%-a) működési területén 172 115,1 hektár áll országos természetvédelmi oltalom alatt

- *nemzeti park* (2),
- *tájvédelmi körzet* (11),
- *országos jelentőségű természetvédelmi terület* (22), valamint
- „*ex lege*” *védett természeti területek* (lápok, szikes tavak, kunhalmok, források, barlangok és források) formájában.

Jelen kiadványban az ANPI és a BNPI természetvédelmi kezelésében álló 22 *természetvédelmi területet* mutatjuk be.

IPOLYTARNÓCI ŐSMARADVÁNYOK TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védetté nyilvánítás: 1954

Terület: 522,3 ha

Nógrád megyében, Ipolytarnóc községtől keleti irányban mintegy 2 km-re helyezkedik el a „palóc Pompeji”. A dombsági jellegű tájat szabdaló vízmosások feltárásaiban mintegy 20 millió évvel ezelőtt élt élőlények maradványai őrződtek meg különösen nagy gazdagságban. A színvonalas bemutatóhelyen szakképzett vezetők segítségével tehetünk izgalmas geológiai kirándulást egy ősvilági környezetbe.

Az árokban felszínre bukkanó kőzetek közül a legidősebbek az oligocén kor eggenburgi korszakának elején, mintegy 24–23 millió évvel ezelőtt, sekélytengeri körülmények között rakódtak le. Az

agyagos és homokos rétegek számos ősmaradványt tartalmaznak – a kőzetlapokon csigák, kagylók héjtöredékei, ritkábban korallok vázmaradványai ismerhetők fel. A homokszemcsék összecementálódásával keletkezett homokkőben helyezkedik el Ipolytarnóc egyik nevezetessége, a trópusi tenger partszegélyi övezetében felhalmozódott „cápa fogas réteg”. A XX. század elején a helybéli gyerekek kövesült „madárnyelvekként” árulták a turistáknak a kőzetből kiszedegetett cápa fogakat. A fogmaradványok alapján a kutatók eddig 24 fajt azonosítottak. A cápák mellett ráják, delfinek, tengeri tehének és krokodilok kövült maradványai is előkerültek.

A tenger visszahúzódásával, a hegységképző erők hatására kiemelkedő szárazföldön 22–21 millió évvel ezelőtt ösfolyamok terítették el kavicstakarójukat. A nagy hozamú vízfolyások időnként hatalmas *kovás fatörzseket* is szállítottak, amelyeket a kavicsos rétegekkel együtt leraktak. Egy korábbi vulkánkitörés során kovasavas (szilícium-dioxidban gazdag) oldatokkal átjárt, szabályosan „megkövesített” fák közül néhány szép darabbal az ösvény mentén is találkozhatunk. A fatörzsekből készített vékonycsiszolatok alapján a kutatók palma-, fenyő- és babérféléket azonosítottak, amelyek trópusi-szubtrópusi éghajlati körülmények között éltek.

A szárazföldi üledékképződés később finomabb, homokos üledékek lerakódásával folytatódott. A homokszemcsék összecementálódásával keletkezett szürke színű homokkő Ipolytarnóc igazi szenzációja, több okból is. Egyik különlegessége, hogy lenyomatok formájában nagy gazdagságban tartalmazza az afrikai rokonságot mutató, babérlevelűek uralta *fosszilis flóra nyomait*. A kutatások során több mint 60 ősi növényfajt – többek között babér-, palma-, magnólia-, platán-, fenyő- és páfrányféléket – azonosítottak, amelyek közül sok azóta már kihalt. Az ipolytarnóci leletek jelentőségét növeli, hogy több fajt innen írtak le először. A gazdag leletegyüttes alapján a kutatóknak sikerült részletesen feltárni az őskörnyezet éghajlati és életföldrajzi viszonyait. A leggazdagabb gyűjteményt a budapesti Természettudományi Múzeum őrzi, ahol mintegy 15 ezer életnyom kapott helyet.

Ebből a rétegből került elő Ipolytarnóc másik őslénytani érdekessége, egy hatalmas *kovásodott ősfenyő*. A „*Pinuxylon*

Kovásodott ősfenyő (K. G.)

Kovácsodott fatörzs (K. G.)

A biológiai tanösvény kapuja (K. G.)

tarnocziense”-nek elnevezett cukorfenyő-félének a kutatók szerint sem fosszilis, sem jelenkori megfelelője nincs. A tőben mintegy 8 méter törzskerületű, becslések szerint közel 100 méter hosszú megkövesedett fatörzs a XIX. század elején még hídként ívelt át a Borókás-árok két oldala között. A helybeliek „Gyurtyánkő-lócá”-nak nevezték, kővé válásáról legendák születtek. Pusztulása már a felfedezésével megkezdődött; a helybeliek fenőkőnek, építőkönek, sírkőnek, a kirándulók pedig emlékként hordták el. Ma már csak három nagyobb töredékét láthatjuk eredeti helyzetében; vastagabb törzsrészeit a védelmére megépített pince, míg a lombkoronához tartozó vékonyabb részét a nagycsarnok épülete őrzi.

A növénylenyomatokat és az ősfenyőt rejtő kőzetegyüttes felső részén különleges környezeti feltételeknek köszönhetően *ősállatok lábnyomai* őrződtek meg. 20 millió évvel ezelőtt ezen a helyen források fakadtak, környezetükben vizenyős térszín húzódott. A lerakódó iszapban, homokban a forrásokhoz inni járó állatok hagyták lábnyomaikat. Az ősi idillnek hatalmas vulkánkitörés vetett véget, amelynek finom törmeléke több méter vastagságban temette be a környéket. (Ez a Kárpát-medencében sokfelé előbukkanó kőzet az ún. „alsó riolittufa”.) Később a

riolittufán átszivárgó vizek átkovácsították, megkeményítették a laza üledékes rétegeket, s ennek köszönhető, hogy a kovásodott homokkő felszínén élethűen megőrződtek az állatok lábnyomai. A „lábnyomos homokkő” az árkokban több helyen is felszínre bukkan. A több mint 2700 lábnyom alapján eddig 11 állatfajt (ősorrszarvú, őzek, szarvasok, macska- és kutyaféle ragadozók, madarak) sikerült azonosítani, amelyek mindegyike korábban ismeretlen volt a tudomány számára. Az ipolytarnóci előfordulás a világ egyik leggazdagabb harmadidőszaki lábnyomos lelőhelye. Az „ősvilági Pompeji” legjobban feltárt részén a lábnyomos réteg megőrzése érdekében védőcsarnokot emeltek.

A hely nemzetközi jelentőségének kifejezésére és a természeti értékek megőrzése érdekében tett erőfeszítések elismeréseképpen a természetvédelmi terület 1995-ben megkapta az *Európa Diploma* címet.

A geológiai bemutatóhelyhez a *Kőzetparki tanösvény* vezet. A Borókás-árok bejáratánál fogadóépület várja a látogatókat. Az ősmaradványok bemutatása a *Borókás-árok geológiai tanösvényen*, szakvezetővel és tájékoztató táblák segítségével történik. A geológiai jellegű *Kőszikla tanösvény* a Botos-árokba vezető alátogatókat. Az élő természeti adottságokat két *biológiai tanösvény* mutatja be.

SÓSHARTYÁNI HENCSE-HEGY TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védetté nyilvánítás: 2004

Terület: 104,7 ha

A Salgótarján környéki homokkőterületek természetvédelmi szempontból egyik legértékesebb területére azt követően irányult rá a tudományos figyelem, hogy a fokozottan védett főtí (zefír-) boglárka (*Plebejus sephirus*) életerős populációját megtalálták a kutatók. A védettség célja a homokkő sziklagyepek, sztyepprétek és pusztai cserjések és a hozzájuk kötődő életközösségek fenntartása, megőrzése.

A Hencse-hegy alapközete a miocén kori homokkő (*Pétervásárai Homokkő Formáció*), amely a környék legjellegzetesebb

képződménye. A szomszédos hegyvonulat peremén mintegy 300 méter hosszúságban, 30–40 méter magas kőzetfalat alkot (Kőlyuk-oldal). Itt, a Hencse-hegyen a homokkő összlet kőbordák, sziklapárányok formájában bukkan a felszínre.

A terület flórája és növényzete az alföldi homokpuszta-gyepekkel mutat nagyfokú rokonságot, amit a szubmediterrán eredetű növényfajok jelenléte bizonyít. A virággazdag sztyepprétek felszakadozó nyílt gyepeiben olyan ritkaságok élnek, mint a szártalan csüdfű (*Astragalus exscapus*),

Homokkő-kibukkanás a Hencse-hegyen (K. G.)

a magyar csenkesz (*Festuca vaginata*) és a szürkés ördög szem (*Scabiosa canescens*). A lösszel áthalmazott foltokra jellemző a csuklyás ibolya (*Viola ambigua*) és az élesmosófű (*Chrysopogon gryllus*). A Dunántúli-középhegység dolomítgyepeivel és sztyepprékjeivel közös fajok – amelyek közül néhány átlépi a közép-dunai flóraválasztót – tovább színesítik az amúgy is nehezen besorolható gyepeket. A sziklagyepekre és sztyepprétekre jellemző növények közül ilyen a patkócím (*Hippocrepis comosa*), az osztrák pozdor (*Scorzonera austriaca*), a sárga iglice (*Ononis pusilla*) és a szilkés gurgolya (*Seseli hippomarathrum*).

A terület állatvilága – a növényzethez hasonlóan – védett fajokban bővelkedik. Hazánkban egyedül itt él együtt, egy élőhelyen mind a négy hazai plebejusboglárka-faj: a fokozottan védett fóti (zefír-) boglárka (*Plebejus sephirus*), a védett északi boglárka (*Plebejus idas*), a csillogó boglárka (*Plebejus argyrognomon*) és az ezüstös boglárka (*Plebejus argus*). További védett lepkéje a nagyfoltú hangyaboglárka (*Maculinea arion*), amely a kakukkfűves legelők, sztyepprétek egykor jellegzetes boglárkája volt, vagy az óriási dongóhoz hasonlító, szintén védett dongószender (*Hemaris tityus*). A laza homokban a hangyalesők több faja is előfordul, amelyek tölcésrszerű mélyedésből várják, hogy a csapdájukba került rovar zsákmányul ejthessék.

A védett terület gazdag flóráját és faunáját jelenleg a gyepekre betelepített fenyvesek és a legeltetés teljes felhagyása következtében elindult cserjésedés, erdősödés veszélyezteti. Az értékes területet csak átgondolt és ellenőrzött módon kivitelezett élőhely-kezelési gyakorlattal lehet megőrizni.

Fóti (zefír-) boglárka (I. Z.)

Szártalan csűdfű (S. J.)

GYÖNGYÖSI SÁR-HEGY TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védetté nyilvánítás: 1975

Terület: 186 ha

A Mátra déli peremhegyét a szőlőkultúrák fölött megmaradt egyedülálló, növénytanilag ritkáságokban bővelkedő növényzete és lepkefaunája miatt nyilvánították védetté. A hegység tömbjéből délre előrenyúló vulkáni alapkőzetű hegy biogeográfiai jelentősége abban áll, hogy az Alföld felől nyitott, így a hegylábperemi elemek könnyen keveredhetnek az elsősorban kontinentális elterjedésű pusztai elemekkel. A hegy legértékesebb élőhelyeit az egykori szőlőterületeken differenciálódott árvalányhajas erdőssztyepp-rétek, törpemandulás cserjések, magyar perjés

sziklagyepek jelentik. Az északi kitettségben található kornistárnicsos kaszálórétek, valamint a Szent Anna-tó fragmentált higrofil növényzete tovább fokozza a terület élőhelyi és faji diverzitását.

A déli száraz lejtők flóraelemei között találjuk az Észak-magyarországi-középhegységben csak itt előforduló szubmediterrán rokonságú ezüstös útifüvet (*Plantago argentea*) és a sápadt ledneket (*Lathyrus pallescens*). Az üde sziklás felszíneken kora tavasszal nyílik a cseh tyúktaraj (*Gagea bohemica*), míg a sztyeppréteken a leánykőöröcsin (*Pulsatilla grandis*) bontja lila, a tavaszi hérics (*Adonis vernalis*) pedig sárga

A Szent Anna-kápolna a Sár-hegyen (K. G.)

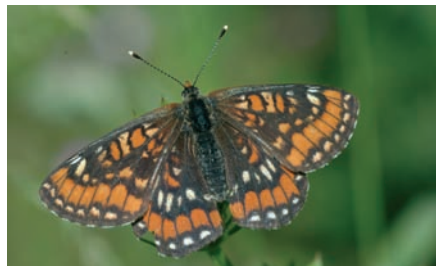
lepelleveleit. Az egykori szőlőtermesztés emlékét jelző kőgarádcsonkon helyenként tömeges a törpemandula (*Amygdalus nana*). Legfeltűnőbbek a gyepek kora nyáron, amikor az árvalányhajfajok – különösen a hosszúlevelű árvalányhaj (*Stipa tirsia*) és a bozontos árvalányhaj (*Stipa dasyphylla*) – szinte fehérre festik a domboldalakat. Ekkor virágoznak többek között a védett macskahere (*Phlomis tuberosa*), a nagyzezerjófű (*Dictamnus albus*), a selymes peremizs (*Inula oculus-christi*) és a tarka nőszirm (*Iris variegata*). A gyepekhez számos esetben molyhos-tölgyes bokorerdő-foltok kapcsolódnak, ahonnan a szőlőtermesztés felhagyását követően a növényzet visszatelepedett. Északias kitettségben, vastagabb talajtakarón félszáraz irtásréteket találunk, melyekben számos orchidea faj is megjelenik, például a tarka kosbor (*Orchis tridentata*), az agárkosbor (*Orchis morio*) és a poloskaszagú kosbor (*Orchis coriophora*). Az Alfölddel való növényföldrajzi rokonságot mutatja a sztyeppréteken megjelenő sziki kocsord (*Peucedanum officinale*) is. A Szent Anna-tó hínárnövényei is alföldi származásúak, úgymint a pocsolyalátonya (*Elatine alsinastrum*) és a sziki boglárka (*Ranunculus lateriflorus*).

A Sár-hegy földrajzi helyzete, különleges növényvilága és jellegzetes klímája következtében rendkívül fajgazdag állatközösségeknek biztosít élőhelyet. Az itt előforduló közösségekben számos hazai és európai viszonylatban is ritka, védett állatfaj található meg. A legértékesebb fajokat a rovarok között találjuk.

A sztyepprét jellegű élőhelyeken él a sztyepplepke (*Catopta trips*), amelynek csak néhány hazai előfordulási adata ismert. Az üdebb sztyepprétek tárnicsos

Sápadt lednek (S. J.)

Díszes tarkalepke (I. Z.)

részein repülnek a szürkés hangyaboglárkák (*Maculinea alcon*). Ez a hangyaboglárka a hegyen két élőhely-típusban is előfordul: a tárnicsokban gazdag üde kaszálóréteken és a tárnicsokban sokkal szegényebb félszáraz gyeptípusokban. Míg az előző helyen ezres nagyságrendű kolóniája repül, addig a félszáraz gyepekben élő kolóniái sokkal kisebb egyedszámúak. A száraz magaskórós

sztyepprétek orvosi kocsordosaiban, a kocsord gyökfőjében és szárában fejlődik a nagy szikibagoly (*Gortyna borelii*) hernyója. A hernyó jellegzetes, finom fűrészporszerű rágásnyomával a hozzáértő lepkészeknek hamar elárulja jelenlétét. A lepke nyárvégén, ősszel repül, sokszor nagy távolságokra is képes eljutni, hogy számára alkalmas élőhelyeken rakja le a kocsordokra petéit. A melegebb tölgyesek juharos szegélyein repülnek a magyar fésűsbaglyok (*Dioszeghyana schmidtii*), míg a tölgyeken ritka, mediterrán elterjedésű övesbagoly (*Catocala* spp.) hernyói élnek. A fagyalokban gazdag, üdebb tölgyesek szegélyein figyelhetjük meg júniusban a sötétbarna-vörös-sárga mintázatú díszes tarkalepkét (*Euphydryas maturna*).

A lepkék mellett ritka bogarak is élnek a Sár-hegyen. A Szent Anna-tó környéki idős tölgyesekben gyakori a nagy hős-cincér (*Cerambyx cerdo*), a hegy lábánál lévő kőrises szegélyek és gyümölcsösök környezetének jellemző faja a diócincér (*Megopis scabricornis*). A meleg molyhos tölgyesek védett ritkasága a keskeny tölgy-cincér (*Deropila (Stenidea) geneii*). A cincérfaunából érdemes kiemelni a lágyszárúakban fejlődő, sztyeppréti fajokat. Ilyen védett faj például az árgusszemű cincér (*Musaria argus*), amely a gurgolyafajokban fejlődik, vagy a tarka imolában élő selymes cserjecincér (*Cortodera holosericea*).

A száraz sztyepprétek és meleg tölgyesek borította területen kevés szaporodóhelyet találnak a kétéltűek. A legjelentősebb petézőhely a Szent Anna-tó. Tavasszal több ezer varangy (*Bufo* spp.), erdei béka (*Rana dalmatina*) és levelibéka (*Hyla arborea*) gyűlik össze, hogy lerakják petéjüket. A tó állandó lakói a kecskebékák (*Rana esculenta* agg.), a tavi békák (*Rana ridibunda*) és a pettyes götétek (*Triturus vulgaris*). A száraz gyepekben, meleg, köves részeken gyakori a zöld gyík (*Lacerta viridis*), az erdők közötti tisztásokon, erdőszegélyekben pedig az erdei siklót (*Elaphe longissima*) pillanthatjuk meg.

A Sár-hegy madárvilága szoros kapcsolatban áll a Mátra nagy erdőségeivel. A rovarokban, hullókban gazdag sztyepprétek fölött rendszeresen megfigyelhető a kígyászölyv (*Circaetus gallicus*) és a darázsölyv (*Pernis apivorus*), míg a Szent Anna-tó nádasaiiban barna rétihéja (*Circus aeruginosus*) telepedett meg. A Mátrából a hegységelőtéri mezőgazdasági területekre jár táplálkozni a parlagi sas (*Aquila heliaca*) és a békászó sas (*Aquila pomarina*), amelyek zsákmányszerző körútjuk alkalmával sokszor a Sár-hegy gyepreit keresik föl. A kisebb testű énekesmadarak közül a zárt erdők és a nyílt gyepek, sztyepprétek lakói egyaránt megfigyelhetők.

A terület természeti értékeinek megismerését a *Sár-hegyi tanösvény* segíti, amelynek kiindulópontja Gyöngyösön van.

SIROKI NYÍRJES-TÓ

TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védetté nyilvánítás: 1961

Terület: 22,5 ha

Sirok község határában a Darnó-hegy északkeleti oldalában, 280 m tengerszint feletti magasságban, egy 2–3 m mély lefolyástalan mélyedésben található hazánk egyik legértékesebb tőzegmohás lápja, a siroki Nyírjes-tó. Hazánkban a klimatikus adottságok miatt csak igen kis területen található meg ezen lápi élőhelyek, melyeket számos reliktum jellegű fajnak biztosítanak életteret. A lápot szegélyező nyílt vízü „lagzóna” és reketyefűz cserjés veszi körül a tőzegmohás lápot, amelyben 7 tőzegmohafajt is sikerült kimutatni. A gyepalkotó hüvelyes gyapjúsás (*Eriophorum vaginatum*) mellett igazi botanikai kuriózumot jelent a gyapjasmagvú sás (*Carex lasiocarpa*), a kereklevelű harmatfű (*Drosera rotundifolia*) és a molyhos nyír (*Betula pubescens*).

A tőzegmohákkal (*Sphagnum* spp.) borított tó állatvilágáról ma még kevés információ áll rendelkezésre. Korábbi földtörténeti korokat képviselő, régen kihalt csigák közül sokat azonosítottak már a kutatók, azonban a tó jelenkori faunája még feltáráásra vár. Az ismeretek elsősorban az olyan alsóbb rendű csoportokról hiányosak, mint például a mohákban élő medveállatkák, vagy más, mikroszkopikus méretű, a tőzegmohás tavakra jellemző állatok. A magasabb rendű állatfajok a tavat körbevevő tölgyes erdőkből kerülnek ki. A tavat szegélyező nyíren előfordul a nyír csücsköslepke (*Thecla betulae*), a füzekben pedig a kis színjátzólepke (*Apatura ilia*) él. A madarakat a dús aljnövényzetben költő füzikék (*Phylloscopus* spp.), a cserjeszintben költő rigók (*Turdus* spp.) és poszáták (*Sylvia* spp.) képviselik.

Ismerető tábla a Nyírjes-tó partján (K. G.)

ERDŐTELKI ARBORÉTUM TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védetté nyilvánítás: 1950

Terület: 3,04 ha

Az erdőtelki pusztát 1691-ben Buttler János, az egri vár kapitánya királyi adományként kapta meg. A Buttler család kihalása után – a XIX. század végén – a birtokot a kastéllyal Kovács József sebészprofesszor tanár vásárolta meg. Nevelt fia, dr. Kovács József 1913-ban vette át a birtok irányítását, aki szenvedélyes gyűjtőmunkával kezdte meg a kastélykert átalakítását. A kert gyűjteménye – 350 növényfajjal, -fajtaival – az 1920-as, 1930-as évekre már országos hírnevet ért el. Kovács József érdeme, hogy bebizonyította, az Alföld szélsőséges éghajlata, zord tele és aszályos nyara mellett is lehet dendrológiai, tájképi kertet létesíteni. Emellett felismerte a természetvédelem génbankteremtő, -megőrző szerepét, a pozitív szelekció lehetőségét, és a fajok, egyedek védelme mellett az átörökítés, a szaporítás jelentőségére gondolt.

Az arborétum gazdagságát jelzi, hogy ezen a kis területen jelenleg 1200-nál is több fa, cserje és évelő növény képviseli a külön-

böző földrészek flóráját. A kert fenyőkből, tölgyekből, juharokból, vadgesztenyéből, puszpángokból és különleges évelő dísnövényekből szép gyűjteménnyel rendelkezik. Az egyetlen töről fakadt nehézszagú boróka (*Juniperus sabina*) Magyarország legnagyobb példányai közé tartozik. Szépek a páfrányfenyők (*Ginkgo biloba*), az ezüsttörzsű fenyő (*Pinus bungeana*) és a nagymagvú kaliforniai tiszafa (*Torreya californica*). Az egyik növénykülönlegesség a szillelű gumifa (*Eucommia ulmoides*), amelyből mindkét nembeli egyed megtalálható itt. (Hazánkban csupán a Kámoni Arborétumban van e növényből, de csak porzós példány.)

A kastélykert ma arborétum (K. G.)

Buttler-kastély (K. G.)

ÉRDŐTELKI ÉGERLÁP TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védetté nyilvánítás: 1989

Terület: 22,4 ha

Az Erdőtelki Arborétum közvetlen szomszédságában található terület védetté nyilvánításának célja az Alföldön mára megritkult égeres fűzlápi, valamint a mocsári tölgyes növénytakaságok élővilágának megőrzése volt. Az égerláp területén ered a Hevesi-sík egyik jelentős patakja, a Hanyi-ér, amely az értékes erdőtakaságok vízutánpótlását is biztosítja. Bár az égeres fajkészlete szegényes, az erdő megjelenése a „lábás égerfáknak” köszönhetően visszaidéz valamit az Alföld eredeti természeti képéből.

Az égeres és a Hanyi-ér természetvédelmi szempontból legértékesebb növényfajai a mocsári gólyahír (*Caltha palustris*), a vízmelléki csukóka (*Scutellaria galericulata*) és az erdeikáka (*Scirpus sylvatica*). A Hanyi-ér és az égerláp mint vizes élőhely fontos kételtű szaporodóhely. Gyakori faj a vöröshasú unka (*Bombina bombina*) és a

Mocsári gólyahír (K. G.)

zöld varangy (*Bufo viridis*), de előfordul a tarajos götte (*Triturus cristatus*) és a mocsári béka (*Rana arvalis*) is. A terület madártani értékét az égeres szegélyein, cserjeszintben és a bolygatott növényzetű nyílt bokros gyepen és magaskórós élőhelyen költő, fészkelő énekesmadár-közösség jelenti. Az égeresben gyakori faj a fülemüle (*Luscinia megarhynchos*), a barátposzáta (*Sylvia atricapilla*), a kis poszáta (*Sylvia curruca*) és az erdei pinty (*Fringilla coelebs*). A ritkás fás-bokros élőhelyen jellemző faj a töviszszűrő gébics (*Lanius collurio*) és a mezei poszáta (*Sylvia communis*). Az emlősök közül megemlíthető a hermelin (*Mustela erminea*), mely a település közelsége ellenére is előfordul a területen.

Égerláp részlet (K. G.)

KERECSENDI ERDŐ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védetté nyilvánítás: 1959

Terület: 106,9 ha

A Kerecsendi-erdő (Berek-erdő) a Bükkalja nyugati peremén található, ahol a hegység előtere az Alföldbe simul. A Zólyomi Bálint vezette kutatócsoport az 1950-es években „talált rá” a Laskó-patak teraszán fekvő erdőre, amely akkor a fátlan löszplatók eredeti erdőtípusának a „hiányzó láncszemét” jelentette. Az erdő feltérképezésekor ez az unikális erdőállomány vált a tatárjuharos lösztölgyesek (*Aceri tatarico-Quercetum*) „locus classicus”-ává, és mindmáig ez hazánk legnagyobb és legtermészetesebbnek ítélt alföldperemi lösztölgyese.

A török hódoltság idején elnéptelenedett és elpusztult település határában, a Laskótól nyugatra lévő erdős területen az egri érsekiség 1724-ben létesített urasági majort és fácánoskertet. 1799-ben az uradalmi tölgyerdő kiterjedése 845 kataszteri hold (485,9 hektár). A Berek-erdő mai formája 1874-et követően alakult ki, amikor Samassa József egri érsek az akkor 841 hold kiterjedésű erdőből 463 hold kivágásának engedélyezését kérte a megyei bizottmánytól.

A kerecsendi erdőállomány nagy részét tatárjuharos lösztölgyes (*Aceri tatarico-Quercetum*) alkotja. A lösztölgyes igazi értékét az adja, hogy benne négy honos tölgyfajunk is állományalkotó: a kocsányos,

a kocsánytalan, a cser- és a molyhos tölgy (*Quercus robur*, *Q. petraea*, *Q. cerris* és *Q. pubescens*). Az erdőt zárt cserjeszint jellemzi, melyből kimagaslik, mintegy a második lombkoronaszintbe „nyújtózkodik” a fényigényes tatárjuhar (*Acer tataricum*). Ennek az alacsonyabb, második lombkoronaszintnek tagja még a mezei szil (*Ulmus minor*) és a mezei juhar (*Acer campestre*). A dús cserjeszintet tíz faj alkotja: a kőkény (*Prunus spinosa*), az egybibés galagonya (*Crataegus monogyna*) és a vadrózsafajok (*Rosa canina* s.l.) mellett megtalálható itt a húsos som (*Cornus mas*), a csíkos és a bibircses kecskerágó (*Euonymus europaeus*, *E. verrucosus*), a csepleszmeleggy (*Cerasus fruticosa*), valamint a parlagi rózsza (*Rosa gallica*). A rossz növekedésű tölgyek miatt kialakult laza lombkoronaszervezet, valamint az idősebb fák pusztulása során keletkező lékek következtében az erdő sztyeppelemekben gazdag: ilyen a barázdált csenkesz (*Festuca rupicola*), a lappangó sás (*Carex humilis*), a tavaszi hérics (*Adonis vernalis*), a koloncos legyezőfű (*Filipendula vulgaris*), a pannon bennszülött Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*) és a pusztai meténg (*Vinca herbacea*). További erdőssztyepp-fajok a nagyzezerjófű (*Dictamnus albus*), a bugás macskamenta (*Nepeta pannonica*), a macskahere (*Phlomis tuberosa*), a piros gólyaorr (*Geranium sanguineum*), az epergyöngyike (*Muscari botryoides*), a magyar zergevirág (*Doronicum hungaricum*), valamint a pázsitos és a tarka nőszirm (*Iris graminea*, *I. variegata*). A lösztölgyesre jellemző a gazdag kora tavaszi aljnövényzet, melynek vezérnövénye az odvas keltike (*Corydalis cava*), de nagy számban virágzik ekkor a bogláros szellőrózsza (*Anemone ranunculoides*) és a salátaboglárka (*Ficaria verna*) is.

Az idős fák sokasága és a dús színtezettőség gazdag rovarvilágnak biztosít kedvező létfeltételeket. A nyiladékok bogáncssal benőtt szegélyein éli a védett magyar virágbogár (*Netocia ungarica*), és a 44 hollyvafaj (*Staphylininae*) is a terület változatosságának és gazdagságának a bizonyítéka. Értékes az erdő lepkefaunája is. Az ernyősvirágzatúakban gazdag szegélyek és az erdei nyiladékok számos nappali lepkét vonzanak, mint például a nappali pávaszemet (*Inachis io*), a kőkenyén fejlődő kardfarkú pillangót (*Iphiclides podalirius*), a díszes tarkalepkét (*Euphydryas maturna*) vagy a farkasalmalepkét (*Zerynthia polyxena*). Kevésbé feltűnő, de annál értékesebb lepke kuriózum az európai uniós jogszabályokkal is védett, posztglaciális reliktumnak tartott magyar fésűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*). Az erdő egyenesszárnýú-faunája szegényesebb, inkább a nyiladékok gypsávjában találkozhatunk a védett imádkozó sáskával (*Mantis religiosa*).

A gerincesfauna a hegylábperemi tölgyesekkel (melegkedvelő tölgyesek, cseres-tölgyesek) mutat rokonságot. A madárvilág a zárt erdőállományok és a változatos mikroélőhelyek miatt gazdag. Az idős tölgyekben számos odúlakó madár telepedhet meg, így például a nagy-, a közép- és a balkáni tarkaharkály (*Dendrocopos major*, *D. medius*, *D. syriacus*), de előfordul a nyaktekercs (*Jynx torquilla*) is. A kisebb énekesek (cinegék, poszáták, rigók, pintyék, füzikék) fészkelési és vonulási időszakban egyaránt nagy számban élnek az erdőben. A szegélyek, cserjések karakterfaja a tövisszűrő gébics (*Lanius collurio*) és a barátposzátá (*Sylvia atricapilla*), míg a ragadozó madarakat az egerészölyv (*Buteo buteo*) és a héja (*Accipiter gentilis*) képviseli.

Az emlősök közt is számos odúlakót találunk, mint például a denevéreket, az erdei pelét (*Dryomys nitedula*) és a mogyorós pelét (*Muscardinus avellanarius*). Előfordul az erdőben a nyest (*Martes foina*), a menyét (*Mustela mustela*), a mókus (*Sciurus vulgaris*) és a nyuszt (*Martes martes*) is.

Az erdő érintetlenül hagyása nem szolgálná a természetvédelmi szempontokat, ugyanis kis kiterjedése miatt erőteljes degradációs nyomásnak (műtrágya-bemosódás, nitrogén-szennyezés, víztelenedés) van kitéve. Erőteljes az akác (*Robinia pseudo-acacia*) és a magas kőris (*Fraxinus excelsior*) térhódítása, a cserjésedés, valamint a nyiladékok sztyeppréteinek beerdősödése. A fokozott védelmet igénylő erdő kezelésének legsürgetőbb lépései: a benyomuló akác eltávolítása, az állományalkotó tölgyek magból történő felújítása, szükség szerint csemete ültetése, a cserje kívánt mértékű visszaszorítása és a nyiladékok löszgyep-foltjainak kaszálása. A megsemmisüléssel veszélyeztetett növénytársulás – azon túl, hogy számos ritka, védett faj élőhelye – klímazonális jellegénél fogva pótolhatatlan információt hordoz a Pannóniai flóratartomány, ezen belül az Alföld flóraidékének erdőirtások előtti flóra- és vegetációtörténetéről.

Egerészölyv (Sz. T.)

EGRI KÖLYUK-TETŐ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védetté nyilvánítás: 1998

Terület: 117,5 ha

Az Egeri borvidék a magyar borászatnak az egyik fontos pillérét alkotja. Természetföldrajzi adottságai lehetővé teszik kiváló minőségű vörös- és fehérborok előállítását. A domborzati viszonyok, a talaj és a klimatikus jellemzők sokrétűsége a borok izgalmas sokszínűségében is megmutatkozik. A táj geológiája szintén változatos, hiszen a földtörténeti középidőben lejátszódott üledékképződés, majd az erőteljes kéregmozgások és a harmadidőszak vulkáni tevékenysége egyaránt hatással voltak a terület kialakulásában. Borászati szempontból a vulkáni tevékenység egyik fontos „terméke” a Bükk délkeleti előterében húzódó tufavonulat, amely ideális közegül szolgált a kiváló egri borok tárolására alkalmas pincék kialakítására.

A természetvédelmi területet 1998-ban hozták létre annak érdekében, hogy a te-

riületen meglévő *szőlőgénbanki anyagokat* és *szőlőtörzsültetvényeket* megőrizzék. Az Eger déli határában húzódó többhektáros szőlültetvény nem elsősorban az ökológiai illetve termőhelyi adottságok miatt figyelemre méltó, hanem a területen fellelhető szőlőgénállománynak köszönhetően. A természetvédelem elsődleges célja a területen ezen génállomány és a törzsültetvények jogszabályokban, rendeletekben és előírásokban rögzített módon történő megtartása. Mivel a terület bizonyos szőlőfajták törzsültetvényeinek fenntartását és létesítését szolgálja, ezért bárminemű egyéb gazdálkodási tevékenység nem engedélyezett. A Biológiai Sokféleség Egyezmény kihirdetéséről szóló törvény alapján a génforrások megőrzésére irányuló tevékenységek során nemzetközileg egyeztetett, standard módszertani ajánlásokat és előírásokat kell alkalmazni.

SZŐLLŐSKEI ERDŐ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védette nyilvánítás: 1976

Terület: 68,7 ha

A terület védelme az UNESCO által meghirdetett „Ember és Bioszféra” („Man and Biosphere”) kutatási program egyik részeként, a „Síkfőkút Projekt” keretében folyó hosszú távú ökoszisztéma-kutatások zavartalan természeti körülményeit biztosítja.

A program keretében elvégzett kutatásokat az akkori Kossuth Lajos Tudományegyetem (ma: Debreceni Egyetem) Ökológiai Tanszéke kezdeményezte, mely célul tűzte ki a hazai klímazonális cseres-tölgyes erdők szerkezetének és „működésének” tanulmányozását. Az ökológiai kutatások tárgyát képező cseres-tölgyes hazánk legelterjedtebb erdőtársulása, mely valamikor az ország 19,5%-át, ma alig 2,5%-át alkotja. A kutatási célból védetté nyilvánított erdő homogén, kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*), csertölgy (*Q. cerris*) fákból álló, dús cserje- és változatos lágyszárúszintű állomány. A fák sarjeredetűek, koruk jelenleg közel 100 év, a védettség kimondása óta erdőgazdálkodási tevékenység nem folyik a területen. Az ökológiai kutatások nemcsak az erdő részletes vizsgálatait tartalmazták, hanem a közel azonos termőhelyi adottságú rontott erdők, illetve a szomszédos agrárterületek (szőlők, szántóterületek) produktív biológiai, illetve szukcesszionális vizsgálatait is. A tudományos eredményeket a kutatók több monográfiában, tudományos cikkben tették közzé.

A cseres-tölgyes erdő szegélye (B. Cs.)

SZOMOLYAI KAPTÁRKÖVEK TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védetté nyilvánítás: 1960

Terület: 4,8 ha

A természetvédelmi terület a Szomolya fölött emelkedő Vén-hegy nyugati lejtőjén, a Kaptár-völgyben helyezkedik el, ahol a riolittufa vonulat nyolc nagyobb, fülkés sziklára, sziklavonulatra, kőkúpra tagolódik. Ez hazánk legtöbb fülkével (117 db) rendelkező kaptárkő csoportja.

A kaptárkövek fülkéinek rendeltetéséről, készítők kilétéről, a fülkék koráról számos legenda, feltételezés, tudományos feltevés született. A vidéken megőrződött hagyománykincs egyik csoportja a hamvasztásos temetkezést, a másik igen elterjedt hagy-

mánycsoport pedig a méhészkedést említi a fülkékkal kapcsolatban. A kutatók egy része – írásos adatok, források híján – a kelta néptörzsek urnatemetkezési helyeinek, a „szkíta-hun-magyar hősök” vagy egyes nemzetségek síremlékeinek vélte a vakablakos sziklákat (Bartalos Gyula, Kandra Kabos), mások pedig bálványtartóknak, áldozóhelyeknek gondolták azokat (pl. Klein Gáspár). Saád Andor a fülkék méhészeti rendeltetése mellett foglalt állást, ezzel kapcsolatban azonban számos kétely felmerült. Az eddigi régészeti feltárások sem erősítették meg ezt a feltevést.

Király-széke (K. G.)

A 200–400 méter tszf. magasságig emelkedő Bükkalja kőzetfelépítése különbözik a tőle tektonikusan lehatárolódó Déli-Bükk nagyrészt mészkőből és agyagpalából álló hegyeitől. A kaptárkövek anyaga zömében riolititufa, mely a miocénben zajló heves vulkáni tevékenység nyomán jött létre 20–10 millió évvel ezelőtt.

A terület klíma- és talajviszonyai alapján eredeti növényzetét cseres-tölgyes- és tatárjuharos-molyhostölgyes társulások alkották. Erre utalnak az ősi vegetáció maradványfajai: a tatárjuhar (*Acer tataricum*), a molyhos tölgy (*Quercus pubescens*), a gyöngyvirág (*Convallaria majalis*), a széleslevelű salamonpecsét (*Polygonatum latifolium*), a soktérű salamonpecsét (*Polygonatum officinalis*) és az olasz harangvirág (*Campanula bononiensis*). A kaptárkövek felett erdőssztyepp-vegetáció, a sziklákon kisavanyodó mészkerülő gyepek alakultak ki. Ritka, védett fajaik a piros kigyószisz (*Echium maculatum*), a bunkós hagyma (*Allium sphaerocephalon*), a borzas árvalányhaj (*Stipha dasyphylla*) és a Janka-tarsóka (*Thlaspi jankae*). A völgytalpi gyepeket máig rendszeresen legeltetik, így taposástűrő növényzet alakult ki, melynek ritka, védett fajai a Sadler imola (*Centaurea sadleriana*) és a réti iszalag (*Clematis integrifolia*).

A terület jelentős állattani értékekkel is rendelkezik. Az egykori tatárjuharos-tölgyes élőhely-típushoz kötődnek olyan védett ritkaságok, mint a fokozottan védett magyar fésűsbagoly (*Dioszeghyana schmidtii*). Ezt az elsősorban tatárjuharon élő bagolylepkéjét csak az utóbbi évek intenzív kutatása révén sikerült megtalálni a tölgyesek szegélyzónájában. Szintén a tölgyes szegélyeken repülnek az Európai

Unió által is védett díszes tarkalepkék. A völgy leghűvösebb, erdővel borított részén találkozhatunk a gyászlepkével (*Nymphalis antiopa*), míg a melegebb, molyhos tölgyekkel borított foltokon gyakoriak a tölgy csücsköslepkék (*Neozephyrus quercus*). A völgy alsó részén lévő üde mocsár ad otthont a nagy tűzlepkének (*Lycaena dispar*) és a farkasalmalepkének (*Zerynthia polyxena*). A hegy platóján a gyümölcsöskerteket gazdagon virágzó orgonasövények határolják egymástól. A májusban virágzó orgonák nektárját csapongva szívogatják a nappali lepkék. Sokszor tömeges „verekedésbe” fajul a fecskefarkú pillangók (*Papilio machaon*) és a kardospillangók (*Iphiclides podalirius*) területfeltű csatározása az orgonák körül. A kaptárkövek könnyen felmelegedő felületén a fali gyík (*Podarcis muralis*) és a zöld gyík (*Lacerta viridis*) fordul elő. A madarak közül a Kaptárkő-völgy alsó részén lévő mocsár a fehér gólyának (*Ciconia ciconia*) biztosít táplálkozóterületet. A mocsaras, nem legeltetett gyepekben rendszeresen költ a haris (*Crex crex*). A heglábi idős cseres-tölgyesek fokozottan védett ragadozó madara a darázsölyv (*Pernis apivorus*). A peremterületekhez közeli idős, zárt erdőkben költő egy pár békászó sasnak (*Aquila pomarina*) is fontos táplálkozóterületet biztosít a Kaptár-rét.

Nagy tűzlepke (I. Z.)

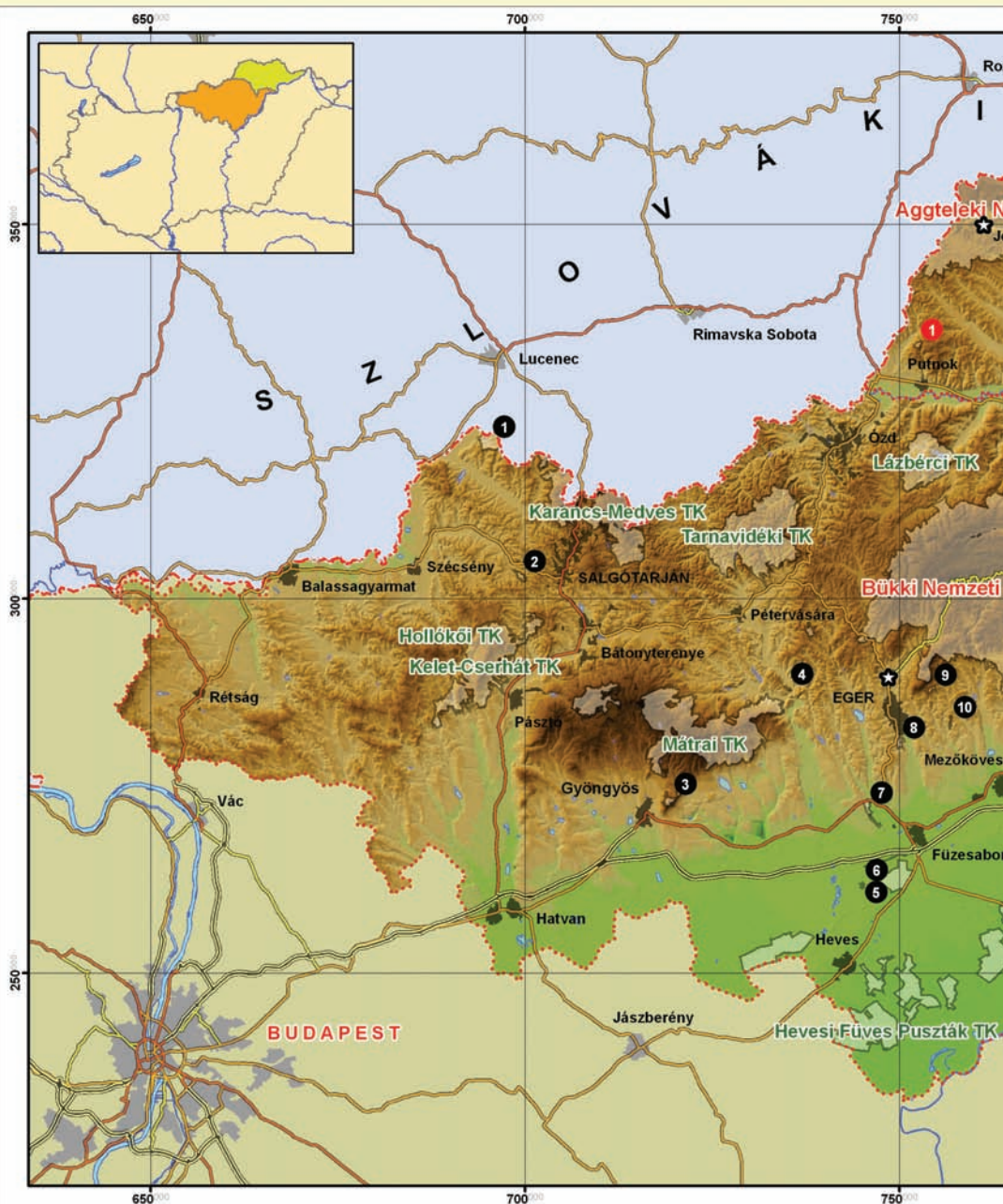
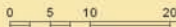

Az Aggteleki és a Büki Nemzeti Park

Védett természet

Készült a FOMI MFM, CLC-50, ESRI Europe és a Büki Nemzeti Park Igazgatóság közreműködésével

M 1 : 7

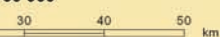

Park Igazgatóság működési területei

zeti területek

áság digitális térképeinek felhasználásával - Térképet készítette: Sulyok József

00 000

- ★ - Igazgatóság központja
- Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság**
- 1 - Keleméri Mohos-tavak TT
- 2 - Rudabányai Őshominida lelőhely TT
- 3 - Edelényi Nőszirmos TT
- 4 - Szendrőládi rétek TT
- 5 - Megyaszói Tátorjános TT
- 6 - Sóstó-legelő TT
- 7 - Tállyai Patócs-hegy TT
- 8 - Erdőbényei Fás-legelő TT
- 9 - Bodrogzegi Várhegy TT
- 10 - Füzérradványi Kastélypark TT
- 12 - Long-erdő TT
- 11 - Megyer-hegyi Tengerszem TT
- Büki Nemzeti Park Igazgatóság**
- 1 - Ipolytarnóci Ősmaradványok TT
- 2 - Sósartyáni Hencse-hegy TT
- 3 - Gyöngyösi Sárhegy TT
- 4 - Siroki Nyírjes-tó TT
- 5 - Erdőtelki Arborétum TT
- 6 - Erdőtelki Égerláp TT
- 7 - Kerecsendi-erdő TT
- 8 - Kőlyuktető TT
- 9 - Szöllőskői Erdő TT
- 10 - Szomolyai Kaptárkövek TT

KELEMÉRI MOHOS-TAVAK TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védetté nyilvánítás: 1951

Terület: 56,9 ha

A Mohos-tavak egyik lápszeme (K. G.)

A Putnoki-dombság egyik apró településén, Kelemér határában található két kis lápszem: a Kis-Mohos és a Nagy-Mohos. A legújabb kutatások alapján a Nagy-Mohos keletkezése mintegy 25 000, a Kis-Mohosé 15 000 évvel ezelőttre tehető, amikor suvadással lefolyástalan medencék alakultak ki. A Mohos-tavak mai képe mintegy 2–3 ezer évvel ezelőtt kezdett „körvonalazódni”, a dagadó tőzegmohalápok képződésével. A lápokon ritka és relikvum jellegű növények, például tőzegmohafajok (*Sphagnum* spp.), tőzegpáfrány

(*Thelypteris palustris*), hüvelyes gyapjúsás (*Eriophorum vaginatum*) és kereklevelű harmatfű (*Drosera rotundifolia*) élnek. A gerinctelen állatfajok között is találhatunk érdekességeket, mint a lápi bagolylepkét (*Phragmatiphila nexa*), és egy kalózpók fajt (*Pirata uliginosus*).

1922-ben megkezdték a tavak lecsapolását, aminek nyomán drasztikusan csökkent a vízszint, és ezzel párhuzamosan nádas kezdte beborítani a felületüket. A lecsapolás nem volt teljes, de a '80-as, '90-es évek aszályos időszakai további vízszintcsökkenést okoztak. Megmentésükre a '80-as évek közepétől kezdve rehabilitációs munkálatok indultak, amelyek eredményeképpen sikerült megállítani a terület benádasodását, az utóbbi évek kedvezőbb csapadékviszonyai pedig javították a terület vízháztartását.

A területet érinti az Országos Kéktúra útvonala. A látogatók számára tilos és életveszélyes a lápszemekre való belépés!

Tőzegmoha (K. G.)

RUDABÁNYAI ŐSHOMINOIDA LELŐHELY TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

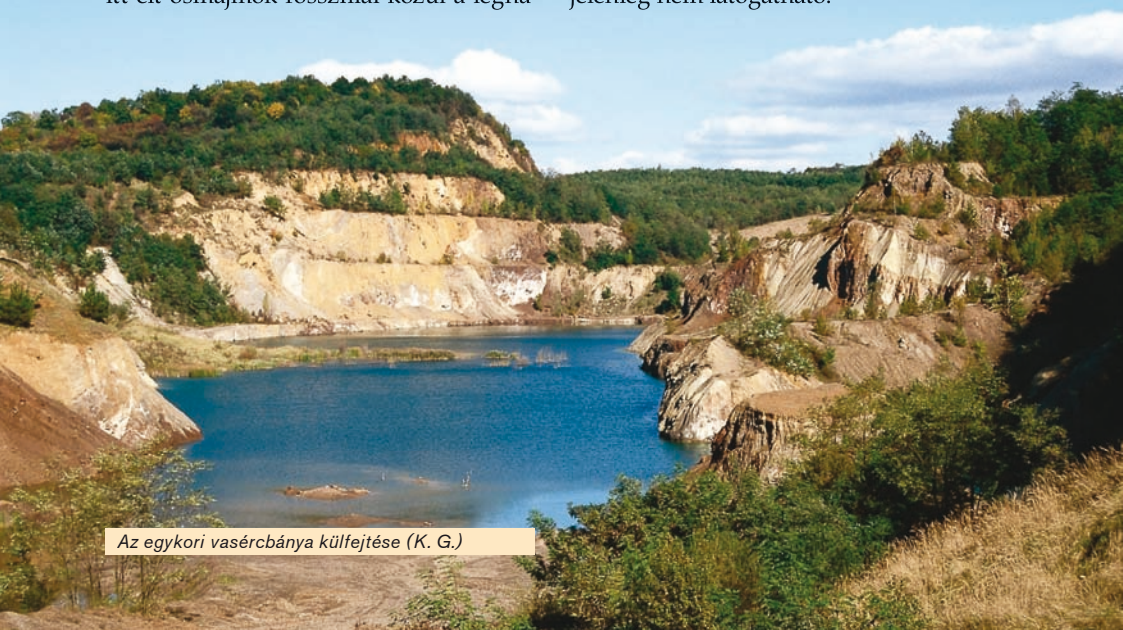
Védetté nyilvánítás: 1977

Terület: 2 ha

Rudabánya és Felsőtelekes határában, az egykori vasércbánya Vilmos-külfejtésében található az emberré válás korai szakaszának világhírű lelőhelye. A terület tudományos célú feltárása az 1960-as években kezdődött, amelynek nyomán több tucat emberszábasú majom fosszíliaja és közel 100 faj maradványa került elő. A terület nagy részét a lelőhely védelme érdekében nyilvánították védetté. A lelőhelyeket vastag talajtakaróval fedték, és az esőtől védő csarnokot emeltek fölé. Az egykor itt élt ősmajmok fosszíliai közül a legna-

gyobb szenzációt a *Dryopithecus brancoi* (korábbi nevén *Rudapithecus hungaricus*) nevű, 10 millió évvel ezelőtt itt élt ősmajom maradványai jelentették. A legteljesebb lelet 1999-ben került elő, amikor a *Dryopithecus* kiváló minőségben megőrződött agy- és arckoponyáját találták meg a szakemberek. A területen 2006-ban újabb ásások során sok más értékes lelet mellett előkerült az 1999-ben talált koponyához tartozó alsó állkapocs, illetve az egyed medencecsontpárja is.

A terület élet- és értékvédelmi okokból jelenleg nem látogatható.

SZENDRŐLÁDI-RÉTEK TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védette nyilvánítás: 1990

Terület: 1,5 ha

A Szendrőlád község határában fekvő kicsiny terület a fokozottan védett, pannóniai bennszülött magyar nőszirm (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*) jelentős állományát hivatott megőrizni. A területen egy valamikor használt, de már régen felhagyott kőbánya körül kialakult lejtősztyepp a legértékesebb élőhely, amelyben számos értékes és látványos erdőssztyepp-faj találja meg menedékét. Ilyen többek között a piros kígyószisz

(*Echium maculatum*), a nagyzezerjófű (*Dictamnus albus*) és a leánykőrkörcsin (*Pulsatilla grandis*). A természetes élőhelyet a szomszédos területek felől benyomuló akác veszélyezteti, amely ellen az igazgatóság aktív kezeléssel védekezik: a területről rendszeresen eltávolításra kerülnek az akácsarjak és a fiatal akác-csemeték.

A látogatással szemben érzékeny élőhely értékvédelmi okokból jelenleg nem látogatható.

ÉDELÉNYI NŐSZIRMOS TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védetté nyilvánítás: 2005

Terület: 3,1 ha

A szendrőládi rétek közelében elhelyezkedő néhány hektáros védett terület a Bódva partjáról magasba nyúló sziklafalat és annak tetejét foglalja magában. A területen előforduló gyertyános-tölgyes és törmeléklejtő-erdő élőhelyek veszik körül a legértékesebbnek mondható sziklai cserjés élőhelyet, amelynek legnagyobb természeti értéke a magyar nőszirmos (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*). A sziklai cserjések kis kiterjedésű, speciális élőhelyek, sziklafalak sekély talajborítású

területein alakulnak ki. Egyik tipikus faja a szirti gyöngyvessző (*Spiraea media*), emellett számos ritka és veszélyeztetett növényfaj él a területen, amelyek közül kiemelhető a törpemandula (*Amygdalus nana*) és az erdélyi nyúlfarkfű (*Sesleria heuffleriana*). A sziklafalat a múltban bányászták, ami az egyedülálló értékek egy részének pusztulásához vezetett. A bányászat felhagyása után a sziklafal látványosan regenerálódik.

A terület élet- és értékvédelmi okokból jelenleg nem látogatható.

Magyar nőszirmok a sziklai cserjés élőhelyen (K. G.)

MEGYASZÓI TÁTORJÁNOS TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védetté nyilvánítás: 1987

Terület: 35,3 ha

A Hernád folyó löszös üledékekből felépülő, természetes eredetű magaspártja mentén elhelyezkedő terület a fokozottan védett tátorján (*Crambe tataria*) élőhelye. Az 1 méternél magasabbra növő, fehér virágú növény egykoron a nagy kiterjedésű alföldi löszpuszták jellemző faja volt, így növényföldrajzi jelentősége kiemelkedő. Ma mindössze néhány hazai előfordulása ismert, itteni elő-

fordulását csak 1964-ben fedezték fel. A faj megőrzése szempontjából az agresszív, tájidegen akác jelenti a legnagyobb veszélyeztető tényezőt, mely sűrű sarjaival jelentősen leárnyékolja e fényigényes kontinentális sztyepprelikum-növény hajtásait.

A védett területhez tartozik a Hernád folyó mellett elterülő Sulymos-berek, mely egykori lefűződött morotva, értékes ligeterdőkkel, mocsári és hínártársulásokkal.

SÓSTÓ-LEGELŐ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védetté nyilvánítás: 1994

Terület: 69,7 ha

A Tokaj-Zempléni-hegyvidék nyugati peremén, a Hernád és a Szerencs-patak között elterülő, egykoron legelőként hasznosított füves terület zoológiai jelentősége miatt kapott jogi védelmet. Különösen a tavaszi és őszi madárvonulás idején játszik fontos szerepet a költöző madarak pihenő- és táplál-

kozó-területeként. A réten élő kisemlősök, köztük az ürge (*Spermophilus citellus*) a közeli Zempléni Tájvédelmi Körzet kiemelkedően értékes ragadozómadár-állományának fontos táplálékforrásaként szolgálnak. A terület további különlegessége, hogy ez hazánk legészakabb szikes-szikesedő gyepterülete.

Ürge (Sz. T.)

A Sóstó-legelő, háttérben a boldogkőváraljai vár (K. G.)

TÁLLYAI PATÓCS-HEGY TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védetté nyilvánítás: 1987

Terület: 3,2 ha

A 207 méter tengerszint feletti magasságú, riolit anyagú hegy 50–70 méteres relatív szintkülönbséggel emelkedik ki Tokaj-Hegyalja szőlőkkel borított hegylábi lejtőjéből. A meredek lejtőkkel határolt, sekély talajjal fedett, köves hegytető növényzetét a több évszázados múltra visszatekintő szőlőművelés megkímélte, így ott természetközeli állapotban maradtak meg Tokaj-Hegyalja eredeti életközösségei. A lejtősztyepp-rétek, árvalányhajas erdőspusztarétek és melegkedvelő tölgyesek számos ritka, védett növényt rejtenek, mint például a leány- és hegyi kőkörörcsin (*Pulsatilla grandis*, *P. montana*), az apró nőszirm (*Iris pumila*), a pusztai meténg (*Vinca herbacea*), a selymes boglárka (*Ranunculus illyricus*) és a tavaszi hérics (*Adonis vernalis*). A védett, igen attraktív árvalányhajfajok (*Stipa* spp.) közül négy is megtalálható a területen.

Az állatvilág is a meleg, száraz élőhelyekre jellemző fajokból áll. A meleg, délies kitettségű, kopár részeken gyakori

Kardos-pillangó (I. Z.)

a zöld gyík (*Lacerta viridis*), a környező, meleg tölgyesekből pedig zsákmányreményében látogatja a területet az erdei sikló (*Elaphe longissima*). A lepkék közül a legfeltűnőbbek a nappali lepkék. Tavasszal a hegy tetején gyűlnek össze a kardos-pillangók (*Iphiclides podalirius*) és a fecskéfarkú pillangók (*Papilio machaon*), míg a sztyepp-rétek nyárvégi lepke aszpektusának jellemző fajai a szemeslepkék: az aranybarna szemeslepke (*Arethusana arethusana*), a fehéröves szemeslepke (*Kanetisa circae*), a szürkeöves szemeslepke (*Hipparhia fagi*), a kis szénalepke (*Coenonympha glycerion*). A hullőkben gazdag hegy fölött olykor megfigyelhetjük a kígyászölyvet (*Circaetus gallicus*), míg a rovarokra a tövisszűrő gébicsek (*Lanius collurio*) és a poszáták (*Sylvia* spp.) vadásznak.

A szőlőkkel övezett Patócs-hegy (K. G.)

BODROGSZEGI VÁR-HEGY TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védette nyilvánítás: 1990

Terület: 1,6 ha

Magyar nőszirm (S. J.)

Lejtősztyeppré a Vár-hegyen (K. G.)

A lejtősztyepp-rétek és a melegkedvelő tölgyesek az Alföldre egykoron jellemző erdősztyepppek maradványfajai számára biztosítanak élőhelyet. A fajgazdag lejtősztyepp-rétek védett törpecserjéje a törpemandula (*Amygdalus nana*), amely áprilisban hozza feltűnő, rózsaszín virágait. Májusban nyílnak a magyar nőszirm (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*) sötétibolya színű virágai. E pannóniai endemikus védett növényritkaságunknak jelentős egyedszámú állománya él a hegytetőn. Májusban és júniusban a tölgyesek szegélyén, egykori kőgarádicsokon nőnek az elegáns megjelenésű nagyzezerjófű (*Dictamnus albus*) példányai.

A meleg tölgyesekben éjjel repül a nagytermetű, védett tölgyfaszender (*Marumba quercus*), a virággazdag sztyeppréteken pedig a nappali lepkék kavalkádjá figyelhető meg: a törpemandulán élő kardospillangó (*Iphiuclides podalirius*), az ernyősökön fejlődő fecskefarkú pillangó (*Papilio machaon*), az apró pillangósokat kedvelő plebejus boglárkák (*Plebejus* spp.) és az ökörfarkkórókon élő tüzes tarkalepkék (*Melitaea dydima*).

A 300 méter tengerszint feletti magasságú, riolittufából felépülő hegy 100–150 méteres relatív szintkülönbséggel magasodik Tokaj-Hegyalja szőlőkkel borított hegylábi lejtője fölé. A meredek oldalú, sekély talajjal fedett, sziklás hegytető mentes maradt a több évszázados múltra visszatekintő szőlőműveléstől, így ott még fellelhetjük a környék fajgazdag, eredeti növénytársulásait.

ERDŐBÉNYEI FÁS LEGELŐ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védetté nyilvánítás: 1990

Terület: 195,6 ha

Az erdőbényei Szokolya északkeleti lábánál elhelyezkedő, ritkásan álló, terebélyes fákkal tarkított fás legelőt a korábbi zárt tölgyes erdőkből alakították ki, legelőnyerés és makkoltatás céljából. A hagyásfák a legelő és makkoltatott állatok, valamint az állatokra vigyázó ember számára egyaránt menedéket nyújtottak a nyári tűző napsütés ellen. A gyepterfenntartását a folyamatos legeltetés biztosította, amely megakadályozta a terület újraerdősülését. Az elmúlt évtizedekben a külterjes állattartás visszaszorulásával a rendszeres legeltetés megszűnt. A fás legelők egy középkori eredetű gazdálkodási mód napjainkban már csak kevés helyen fennmaradt táji emléket képviselnek, így kultúrtörténeti jelentőségük kiemelkedő.

A ritkásan álló, terebélyes tölgyekkel tarkított fás legelő megkapó tájképi hangulatot áraszt. Ez annak is köszönhető, hogy a hagyásfák egyedül állva fejlődtek, s így – a fényt minden irányból kapva – lombkoronájuk egyenletesebb és terebélyesebb, mint az állományban növekvő példányoké.

A terület állatvilága elsősorban az idős fákhöz és a mozaikos élőhelyhez kötődik. A terebélyes fákon gyakran látni a környe-

ző erdőségekben fészkelő ragadozó madarakat, így például egerészölyvet (*Buteo buteo*), amelyek ide járnak rendszeresen táplálkozni. A korhadó, idős fák ideális élőhelyet kínálnak az odúlakó madaraknak (pl. harkályok, cinegék), kisméltősöknek (pl. pelék, denevérek) és rovaroknak (pl. nagy szarvasbogár – *Lucanus cervus*, orrszarvúbogár – *Oryctes nasicornis*, nagy hőscincér – *Cerambyx cerdo*).

Az olyan emberi hatásra kialakult élőhelyek, mint az erdőbényei fás legelő, hosszabb távon csak a folyamatos emberi tevékenység révén maradhatnak fenn. Sajnos a Szokolya lábánál fekvő fás legelőn – hazánk legtöbb hasonló jellegű élőhelyéhez hasonlóan – az utóbbi évtizedekben a külterjes állattartás visszaszorulásával elmaradt a rendszeres legeltetés, aminek következtében megindult a nyílt gyepter cserjésedése, újraerdősülése. A természetvédelem fontos feladata ezeknek a természeti és tájképi értékekben bővelkedő fás legelőknek a megőrzése. Ma a terület egy részét – a terület természetvédelmi kezelőjével, a nemzeti park igazgatósággal való együttműködés keretében – magángazdálkodók ismét legeltetik.

MEGYER-HEGYI TENGERSZEM TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védetté nyilvánítás: 1997 (korábban helyi védelem alatt állt 1977 óta)

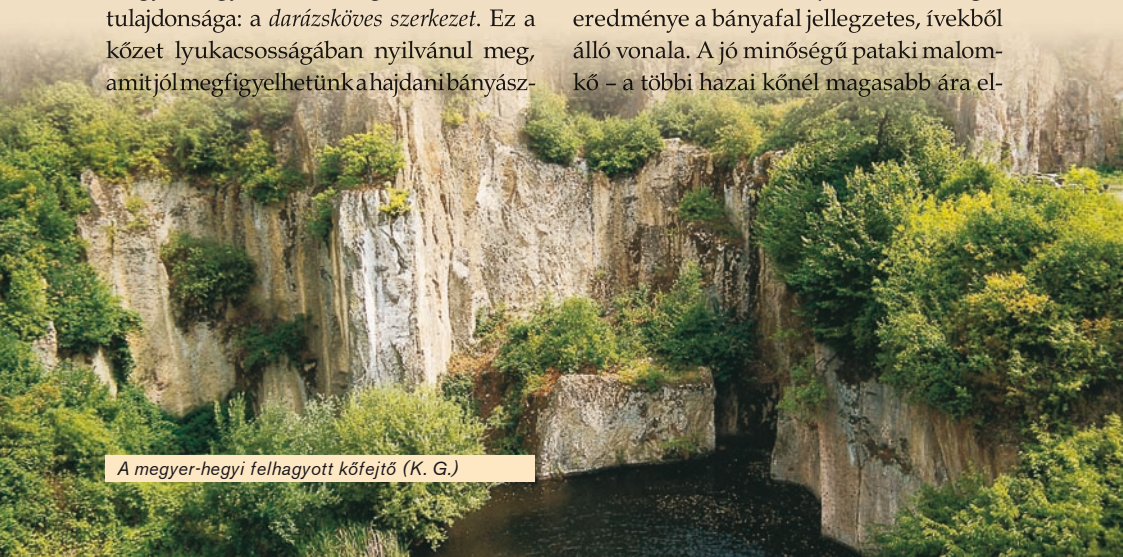
Terület: 1,1 ha

A sárospataki Megyer-hegy tetőszintjében már az 1400-as évektől kezdődően malomkőbánya működött. A hegy 150×50 méter nagyságú, közel 50 méter mély kráter-szerű bányauregében lenyűgöző látványt nyújt a meredek, olykor függőleges sziklafalakkal körülvett, sötét vizű „tengerszem”. A több évszázados bányászkodás által kialakított feltárások egyszerre nyitnak kaput a földtörténeti múlthoz és a bányaművelés történetéhez.

A Megyer-hegy tömegét a földtörténet miocén korának bádeni korszakában, kb. 15 millió évvel ezelőtt zajlott vulkáni tevékenység során keletkezett *összesült riolit ártufa* építi fel. A vulkáni utóműködéshez kapcsolódó kőzetbontásnak köszönhető a megyer-hegyi riolittufa legszembeütőbb tulajdonsága: a *darázsköves szerkezet*. Ez a kőzet lyukacsosságában nyilvánul meg, amit jól megfigyelhetünk a hajdani bányász-

lakások előtti nagy malomkövek egyikén. A lyukak az elbomlott és a kőzetből részben kimállott horzsakövek helyét jelzik. A vulkáni utóműködés során a kőzetbontás elsősorban a horzsakő darabokat érintette, így azok később könnyen elmállottak és kihullottak a kőzetből. Így jöttek létre az általában centiméteres, ritkábban deciméteres nagyságrendű üregek.

A Megyer-hegy kőzetét malomkőtufának is nevezik, ami jellegzetes felhasználására utal. A darázsköves szerkezetű és nagy keménységű kőzet igen alkalmas volt *malomkövek előállítására*. Bányászata tehát az 1400-as években kezdődött. A kőfejtés sajátos, hazánkban olasz bányászok által meghonosított technológiával történt: a malomköveket kézi erővel, egyben faragták ki a kőzetből. E sajátos technológia eredménye a bányafal jellegzetes, ívekből álló vonala. A jó minőségű pataki malomkő – a többi hazai kőnél magasabb ára el-

Az egykori vízvezető árok (B. Cs.)

lenére is – igen keresett volt. Gabonaőrő és ércűző malomköveket állítottak elő belőle szél-, vízi- és szárazmalmok számára, valamint a háztartásokban használt kézimalmokhoz. A bányászat a XIX. században a malomipari technika fejlődésével indult hanyatlásnak. Az újonnan megjelent gőzmalmok nagyobb őrlő sebességük miatt még a megyer-hegyinél is keményebb malomköveket igényeltek. Ekkor a bányászat a közeli Bot-kőre és a Király-hegyre helyeződött át, ahol a keményebb, több darabból összerakott, ún. „francia típusú” malomkövek előállítására alkalmas kőzet fordul elő.

A háromszintes bányaudvar legalsó része az Ó-bánya, amelynek udvarában az összegyűlt csapadékvízből egy csodálatos szépségű tó keletkezett. Mivel hegytetői elhelyezkedése és szépsége folytán hasonlít a valódi jégkorszaki, gleccserformálta tavakhoz, a köztudatba „tengerszem” néven került be. A vízfelszín a függőleges falak miatt jőszerivel megközelíthetetlen, kivéve az egykoron a bánya vízmentesítésére vájt szűk sziklafolyosót. A második szint 5–6 méterrel emelkedik az alsó bányaudvar fölé. Déli oldalán a kőbevált *bányásztanyák* egyike látható, előtte selejtes, el nem szállított malomkövek vannak. A harmadik, legnagyobb és legmagasabbban lévő bányaudvar északi oldalán található az ajtó- és ablaknyílásokkal ellátott, tűzhellyel rendelkező, két helyiségből álló, szintén kőbevált, barlanglakáshoz hasonlító másik bányásztanya.

A környék természeti és kultúrtörténeti értékeit a „karós-füzetes” típusú „Malomkő” *tanösvény* mutatja be, amelynek egyik állomása a Megyer-hegyi malomkőbánya és „tengerszem”.

FÜZÉRRADVÁNYI KASTÉLYPARK TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védetté nyilvánítás: 1975

Terület: 140 ha

A kastélypark a Hegyköz északi peremének egyik kiemelkedésén, 170–240 méter tengerszint feletti magasságban helyezkedik el. A Kárpátok vonulatainak közelsége eredményezi a terület hegyvidéki klímáját, amely lehetővé tette az idegenhonos növényfajok és a hegyvidékhez szokott állatfajok otthonra találását.

A füzérradványi park története egybefonódik a *kastély* történetével. Az épület a XVIII. században, barokk stílusban épült. Károlyi István megbízásából 1857–1859 között, Ybl Miklós eklektikus-romantikus stílusban építette át és bővítette ki. Ekkor épült a kastély stílusától eltérő, sokszögű torony is. Az épület 1936-ig a Károlyi család nyaralója és főúri fogadója volt, ekkor a költséges vadászexpedíciók anyagi elensúlyozására luxusszállóvá alakították át. A kastélyt és a parkot 1948-ban államosították, és az épületet szanatóriumnak rendezték be, mely funkció egészen az

1990-es évek végéig fennmaradt. A műemléki védelem alatt álló kastélyhoz 11,5 ha kiterjedésű zárt park tartozik.

A kastély körül kialakított parkot elsőként egy 1827-ből származó okmány említi „Vadaskert” néven. A parkosítás az épület szomszédságából indult el. Az egykor őshonos gyertyán és kocsánytalan tölgy állományát kezdetben ritkították, réteket, vadlegelőket alakítottak ki és főleg vadászat céljára hasznosították. A nagyszabású parképítési munkálatok 1906-ban kezdődtek, Zinke Ferenc irányításával. Ekkor rajzolódtak ki az *angolpark* stílusjegyei – az öreg őshonos fák meghagyásával, tisztásokkal tarkított, a kastélytól sugárirányban futó nyiladékrendszereket alakítottak ki, így a legmagasabb pontra épített kastélyt a park szintje minden pontjáról látni lehetett. Ebben az időszakban került kialakításra a fürdő és a halastó is. A telepítések a második világháborúig folytatódtak.

Az eklektikus-romantikus stílusú kastély (K. G.)

A park őshonos fafajai közül a nemritkán 250–300 éves kocsánytalan tölgyek (*Quercus petraea*) és gyertyánok (*Carpinus betulus*) érdemelnek figyelmet. A bükkök (*Fagus sylvatica*) és juharok között előfordulnak őshonos és telepített fajok is.

A park további ékességei a külföldről behozott, tájidegen fajok, illetve a nemesítés útján kialakított dísznövények. Az egyik kedvelt díszfa a juharlevelű platán (*Platanus acerifolia*), amelyből a legelső példányt – az írásos emlékek szerint – 1721-ben ültették, és még ma is a park különlegessége. A nyitvatermők közül említést érdemelnek a nagyméretű, szépen fejlődő lucfenyő (*Picea abies*), jegenyefenyő (*Abies alba*), erdeifenyő (*Pinus sylvestris*) és duglászfenyők (*Pseudotsuga menziesii*). Legkönnyebben a park főbejáratához vezető út melletti, 130 éves erdei- és feketefenyőkből (*Pinus nigra*) álló fasor közelíthető meg. Szép állományai maradtak fenn a vörösfenyőnek (*Larix decidua*), az ezüsfenyőnek (*Picea pungens*), a simafenyőnek (*Pinus strobus*) és a selyemfenyőnek (*Pinus wallichiana*), a tiszafának (*Taxus baccata*), de nem maradhat ki a felsorolásból a nehéz szagú boróka (*Juniperus sabina*) ritka, kúszó változata, a virginiai boróka (*Juniperus virginiana*), a kínai bo-

róka (*Juniperus chinensis*) és a japánciprus (*Cryptomeria japonica*) sem. A ritkaságok közé tartozik az illatos, halványlila virágú császárfa (*Paulownia tomentosa*), a természetnek alakjáról elnevezett szivarfa (*Catalpa bigninioides*), a csodálatos zöldessárga virágzatú tulipánfa (*Liriodendron tulipifera*) és a furcsa leveleiről könnyen felismerhető páfrányfenyő (*Ginkgo biloba*). Az államosítást követő időszakban a parkfenntartási munkálatok megszakadtak, így a betelepített idegen növényfajok visszaszorultak az őshonos fajtákkal szemben, azonban sok díszfaj még ma is a park ékessége.

A növényzet minőségének romlása szerencsére nem befolyásolta a terület gazdag állatvilágát. Mivel a park ma is csak részben bekerített, napjainkban is rendszeres látogató az őz, a szarvas, s ha szerencsénk van, még vaddisznót is láthatunk a fák között csörtetni. A hegyvidéken található énekesmadarak csaknem minden faja megtalálható, és olyan zavarásra érzékeny madarakat is megfigyelhetünk, mint a héja (*Accipiter gentilis*), a fekete harkály (*Dryocopus martius*), vagy a macskabagoly (*Strix aluco*).

A parkot és a környék egyéb természeti kultúrtörténeti értékeit a „karós-füzetes” típusú „Kormos bába” tanösvény mutatja be.

Idős juharlevelű platán (K. G.)

LONG-ERDŐ TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Védetté nyilvánítás:

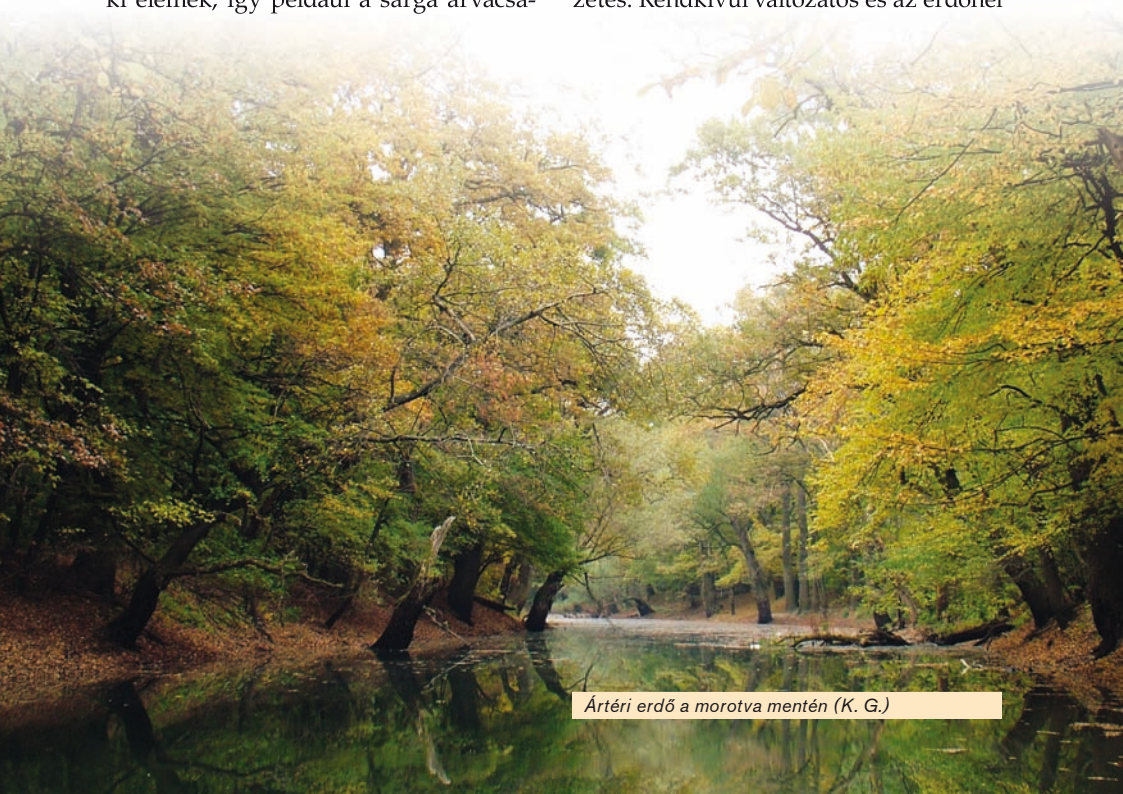
1996 (a Mária-fa, az Izabella-fa, a Diana-fák és a Háromhonvéd-fák 1942 óta helyi védelem alatt álltak)

Terület: 1123,2 ha

A Bodrog folyót egykoron végigkísérő ártéri erdőségek egyik utolsó hírmondója a Sárospataktól északra húzódó Long-erdő. A folyópartra jellemző bokorfüzesek, puhafás és keményfás ligeterdők mellett gyertyános-kocsányos tölgyesek állományai díszlenek.

Az erdő sajátos jellegét és egyben kiemelkedő növénytani értékét a hegyvidéki elemek, így például a sárga árvasca-

lán (*Galeobdolon luteum*), az árnyékvirág (*Maianthemum bifolium*), a békakonty (*Listera ovata*) és a békabogyó (*Actaea spicata*) jelenléte adja. A fafajok közül a bükknek (*Fagus sylvatica*) a megjelenése is a hegyvidékek közelségére vezethető vissza. Az erdő hatalmas méretű, idős fáiról (Mária-fa, Diana-fák, Izabella-fa, Háromhonvéd-fák, István fasor) is nevezetes. Rendkívül változatos és az erdőnél

Ártéri erdő a morotva mentén (K. G.)

nem kevésbé érdekes képet tárnak eléln az erdőben lévő, vagy vele szomszédos területen húzódó Bodrog-morotvák, ahol tündérrózsás hínárvegetáció és gazdag mocsári-mocsárréti növényzet található olyan ritkaságokkal, mint például a kornistárnics (*Gentiana pneumonanthe*), a mocsári lednek (*Lathyrus palustris*), a pompás kosbor (*Orchis laxiflora subsp. elegans*) és a kálmos (*Acorus calamus*).

A sűrű növényzet ritka, védett fajokban bővelkedő állatvilágnak nyújt élőhelyet. Különösen érdekesek a Kárpátok magasabb hegyvonulatai felől, uszadékfán érkezett és megtelepedett fajok, mint például a kék meztelencsiga (*Bielzia coerulans*), a rezes futrinka (*Carabus ullrichi*) és a zempléni futrinka (*Carabus zawadzskii*). A puhafaligetek jellegzetes lepkéje a kis színjátészólepke (*Apatura ilia*), míg a keményfaligetek szegélyén egyes években tömegesen repülnek a díszes tarkalepkék (*Euphydryas maturna*). A vizes területek értékes madárfajoknak is otthont nyújtanak, egyebek között a vörösgémnek (*Ardea purpurea*), a kiskócsagnak (*Egretta garzetta*) és a fekete gólyának (*Ciconia nigra*). A ritkább emlős-fajok közül előfordul a vadmacska (*Felis sylvestris*), a hermelin (*Mustela erminea*), a vízterekben pedig a vidra (*Lutra lutra*).

Vadmacska (Sz. T.)

Kálmos (S. A.)

A VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLETEK LÁTOGATHATÓSÁGA

A védett természeti területek a jelzett turistautakon gyalogosan szabadon látogathatók. Egyes fajok élőhelyeinek megközelítését a természetvédelmi kezelő időszakosan korlátozhatja. Kerékpárral – a közutakon kívül – csak a külön jelzéssel ellátott turistautakon szabad közlekedni. A természetvédelmi jogszabályok betartását a Természetvédelmi Őrszolgálat tagjai ellenőrzik, akik szükség esetén helyszíni bírság kiszabására is jogosultak. A látogatást megelőzően kérjük egyeztessen a terület természetvédelmi kezelőjével, az ANPI vagy a BNPI illetékes munkatársaival.

ELÉRHETŐSÉGEK:

Büki Nemzeti Park Igazgatóság (BNPI)

3304 Eger, Sánc u. 6.; tel.: (36) 411-581;

e-mail: bnpittkarsag@bnp.kvvm.hu;

honlap: www.bnpi.hu

BNPI – Dél-borsodi Tájégségi Iroda

4450 Tiszalök, Rákóczi út 14.;

tel./fax: (42) 278-204

BNPI – Dél-hevesi Tájégségi Iroda

3373 Besenyőtelek, Tepély-puszta, Hotel Fauna;

tel./fax: (36) 441-020;

e-mail: heptk@axelero.hu

BNPI – Ipolyvölgye Tájégségi Iroda

3138 Ipolytarnóc Pf. 1.

tel./fax: (32) 454-188, (32) 454-113, (30) 349-5711

BNPI – Kelet-bükki Tájégségi Iroda

3535 Miskolc, Árpád út 9.;

tel./fax: (46) 533-432, (46) 538-431, (30) 627-8284

BNPI – Mátrai Tájégségi Iroda

3232 Mátrafüred, Pálosvörösmarti út 38/3.;

tel./fax: (37) 320-287; e-mail: matraitk@axelero.hu

BNPI – Nógrádi Tájégségi Iroda

3100 Salgótarján Klapka Gy. út 3.;

tel./fax: (32) 413-255; e-mail: bnpnoegrad@chello.hu

Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság (ANPI) 3758

Jósvafő, Tengerszem oldal 1.;

tel.: (48) 506-000; fax: (48) 506-001;

e-mail: info.anp@axelero.hu;

honlap: <http://anp.nemzetipark.gov.hu>

ANPI – Zempléni Tájégségi Iroda

3994 Pálháza-Erdészet; tel./fax: (47) 370-516

TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEK A BÜKKI NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG KEZELÉSÉBEN

		Védetté nyilvánítás	Terület (ha)
1.	Ipolytarnóci Ősmaradványok	1954	522,3
2.	Sóshartyáni Hencse-hegy	2004	104,7
3.	Gyöngyösi Sár-hegy	1975	186,0
4.	Siroki Nyírjes-tó	1961	22,5
5.	Erdőtelki arborétum	1950	3,0
6.	Erdőtelki égerláp	1989	22,4
7.	Kerecsendi erdő	1959	106,9
8.	Egri Kőlyuk-tető	1998	117,5
9.	Szőlőskei erdő (Eger)	1976	63,7
10.	Szomolyai kaptárkövek	1960	4,8
Terület összesen:			1153,8

TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEK AZ AGGTELEKI NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG KEZELÉSÉBEN

		Védetté nyilvánítás	Terület (ha)
1.	Keleméri Mohos-tavak	1951	56,9
2.	Rudabányai Őshominoida-lelőhely	1977	2,0
3.	Edelényi nőszirmos	2005	3,1
4.	Szendrőládi-rétek	1990	1,5
5.	Megyaszoói tátorjános	1987	35,3
6.	Tályai Patócs-hegy	1987	3,2
7.	Erdőbényei fás legelő	1990	195,6
8.	Sóstó-legelő (Abaújkér)	1994	69,7
9.	Bodrogszegi Vár-hegy	1990	1,6
10.	Füzérradványi kastélypark	1975	140,0
11.	Megyer-hegyi tengersizem (Sárospatak) ¹	1997	1,1
12.	Long-erdő (Sátoraljaújhely) ²	1996	1123,2
Terület összesen:			1633,2

¹ Korábban helyi védelem alatt állt 1977 óta.

² Az erdőben található Mária-fa, Izabella-fa, Diana-fák és Háromhóvéd-fák 1942 óta helyi védelem alatt álltak.

NATIONAL NATURE CONSERVATION AREAS IN THE ADMINISTRATIVE AREAS OF THE BÜKK AND AGGTELEK NATIONAL PARK DIRECTORATES

The North Hungarian Mountains and their southern forefronts are one of the most diverse regions of Hungary. Among its landscapes, andesite-, rhyolite and basalt-volcanic mountains, limestone plateaux gashed by karren fields, dolines and sinkholes as well as gentle hills laced by steep extrusions of sandstone, and accumulation plains covered by loess and flood plain sediments are all present. There is a wide range of vegetation covering the diverse structured landscape including various mid-mountainous forest associations and mountain meadows rich in flowers, mosaics shaped by the traditional landscape use of hillsides and the forest steppes of the Northern Great Plain and the flood-plain grove forests along the Rivers Tisza, Bodrog and Hernád.

Protection of the natural and cultural historical values of the area including three counties (Nógrád, Heves, Borsod–Abaúj–Zemplén) and extending to two further counties (Jász–Nagykun–Szolnok and Szabolcs–Szatmár–Bereg) is provided by the Bükk National Park Directorate (BNPD) and the Aggtelek National Park Directorate (ANPD). Of the approximately 1,327,500 hectares (ca. 15% of the area of Hungary) of operation area of the two directorates, 172,115.1 hectares are under national nature conservation in the forms of

- national parks (2),
- landscape protection areas (11),
- national nature conservation areas (22), as well as
- "ex lege" protected natural areas (bogs, saline lakes, Cumanian mounds, springs, caves and springs).

In this publication the 22 nature conservation protection areas managed by BNPD and ANPD are presented.

PRÍRODNÉ REZERVÁCIE CELOŠTÁTNEHO VÝZNAMU V OBLASTIACH OBHOSPODAROVANÝCH RIADITEĽSTVAMI NÁRODNÝCH PARKOV BÜKK A AGGTELEK

Stredné pohorie severného Maďarska a jeho južné predhorie patrí u nás k najrozmanitejším krajom. V týchto krajoch nájdeme andezitové a ryolitové pohoria a pohoria vulkanickej lávy, ľadovcové polia, vápencové planiny s priesakmi a ponormi, krotké pahorkatiny, spestrené smelými výčnelkami pieskovca, ako aj dokonalé nížiny pokryté sprašmi a usadeninami záplavového územia. Rastlinné pokrytie krajiny s rozmanitou stavbou je širokej škály, od rôznych lesných spoločenstiev a na kvetiny bohatých lesných lúk stredných hôr cez tradičným využívaním formované pahorkatiny a rastlinstvo lesostepi severného Alföldu, po háje záplavového územia Tiszy, Bodrogu a Hornádu.

Ochranu prírodných a kultúrno-historických hodnôt oblasti, ktorá sa rozprestiera v troch župách (Nógrád, Heves, Borsod–Abaúj–Zemplén) a ďalších dvoch sa dotýka (Jász–Nagykun–Szolnok, Szabolcs–Szatmár–Bereg) zabezpečuje Riaditeľstvo Národného parku Bükk (BNPI) a Riaditeľstvo Národného parku Aggtelek (ANPI). V oblasti spravovanej týmito dvoma riaditeľstvami na rozlohe 1.327.500 hektárov (skoro 15% rozlohy našej krajiny) je pod štátnou ochranou prírody 172.115,1 hektárov vo forme

- národný park (2 ks),
- chránená krajinná oblasť (11 ks),
- prírodná rezervácia celoštátneho významu (22 ks), a
- „ex lege“ chránené prírodné územia (mokrade, alkalické jazerá, kumánske mohyly, pramene, jaskyne a pramene)

V publikácii sa predstavia 22 prírodných rezervácií v správe ochrany prírody BNPI a ANPI.

Borsos varjúháj (K. G.)

Megkövesedett fa az ipolytarnóci Borókás-árokban (K. G.)

Réti iszalag (T. J.)

Zöld gyík (P. A.)

Sorozatszerkesztő:

BARÁZ CSABA

Szerkesztette:

BARÁZ CSABA, KISS GÁBOR

A kiadvány alapjául szolgáló írásos anyagokat

írta és összeállította:

BARÁZ CSABA, BÍRÓ BARBARA,
BLASKÓ MIHÁLY,
ILONCZAI ZOLTÁN, KISS GÁBOR,
SCHMOTZER ANDRÁS,
SZARVAS IMRE, TOLNAY ZSUZSA,
ZSÓFI ZSOLT

A fényképeket készítette:

BARÁZ CSABA (B. Cs.),
GARAMSZEGI ISTVÁN (G. I.),
ILONCZAI ZOLTÁN (I. Z.),
KISS GÁBOR (K. G.),
POLÁK ANDREA (P. A.),
SCHMOTZER ANDRÁS (S. A.),
SULYOK JÓZSEF (S. J.),
SZITTA TAMÁS (Sz. T.),
TÁBORSKÁ JANA (T. J.)

A térképet szerkesztette:

SULYOK JÓZSEF

KÉSZÜLT AZ INTERREG IIIA

PROGRAM KERETÉBEN

AZ EURÓPAI UNIÓ ÉS

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG

FINANSZÍROZÁSÁVAL.

KIADJA:

BÜKKI NEMZETI PARK
IGAZGATÓSÁG

FELELŐS KIADÓ:

DUSKA JÓZSEF

NYOMDAI MUNKÁK:

GARAMOND KFT. EGER

GRAFIKA ÉS TÖRDELÉS:

MOLNÁR ZOLTÁN

ISBN 978-963-87289-5-1

EGER, 2007

MAGYARORSZÁG
SLOVENSKO
УКРАЇНА
Neighbourhood Programme

A projekt a
Magyarország-Szlovákia-Ukránia
Szomszédság programban,
az Európai Unió és a
Magyar Kormány
tárfinanszírozásával valósul meg

Készült az INTERREG III A HU-SK-UA/05/01/154 pályázati projekt keretében